

Eigen-Wijs

Een trimestriële uitgave van **VONAC**, het nascholings- en pedagogisch begeleidingscentrum van **VOOP** – Vlaams Onderwijs OverlegPlatform.

Jaargang: 8

Nummer: 23, januari 2009.

In dit nummer vind je:

Wegwijs

Voorwoord (p. 1)

(...de volgende, opnieuw...)

Wie, waar & hoe? (p.2)

(...met datzelfde trouwe team...)

Kijken in de School

“VOOP CVO’s.”

door Johan Royeaerd (p.3)

(Samen met Johan kijken we in de spiegel van/met de CVO’s.)

Januari thema

“Actieonderzoek als middel voor interne kwaliteitszorg.”

door Mike Vrijzen (p.6)

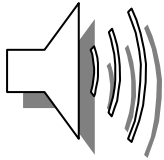
(Mike bouwde reeds 10 jaar ervaring rond dit thema uit.)

Prikbord

Onder deze rubriek kan eenieder die zich geroepen voelt zijn opmerkingen, vragen, suggesties en dergelijke kwijt. (p.9)

Agenda

Wat voor interessants is er te doen? (p.13)

Wegwijs

Voorwoord:

Na 16 jaar onbaatzuchtige inzet, na 16 jaar morele en boekhoudkundige ondersteuning, geeft onze penningmeester, Simone Depondt, de fakkel door. "Het was goed geweest, tijd om plaats te maken." We kunnen Simone niet genoeg bedanken voor de geleverde inspanningen!

De speurtocht naar een nieuwe penningmeester werd ingezet en Isabelle Janssens werd bereid gevonden om aan dezelfde voorwaarden, lees: onbaatzuchtig en in alle vertrouwen, het nobele werk van penningmeester voor onze vzw verder te zetten. Bedankt hiervoor, Isabelle!

Veel leesgenot!

Wat is jouw mening omtrent deze publicaties?
Laat het ons weten en mail naar onze eindredactie:
k Elias@vub.ac.be

Colofon:

✉ Verantwoordelijke uitgever voor deze nieuwsbrief is Katty Elias, Van Lerijslaan 162 te 2850 Boom.

📄 Eindredactie: Katty Elias - k Elias@vub.ac.be of telefoonnummer 02/629 21 51.

👉 **Eigen-Wijs** verschijnt trimestrieel, met een oplage van 98 exemplaren.

Wie, waar & hoe:

- ☑ *Katty Elias* (keliias@vub.ac.be), tel: 02/629 21 51 - voorzitter, coördinator en eindredacteur
- ☑ *Jeanine Billens* (jbillens@vub.ac.be), tel: 02/629 24 51 - ondervoorzitter
- ☑ *Isabelle Janssens* (Isabelle.janssens@vub.ac.be) - penningmeester
- ☑ *Christiane Samaey* (csamaey@vub.ac.be), tel: 02/629 12 20 - pedagogisch adviseur kleuter- en lager onderwijs
- ☑ *Mike Vrijsen* (mvrijsen@vub.ac.be), tel: 02/629 24 09 - pedagogisch adviseur secundair onderwijs
- ☑ *Johan Royeaerd* (johan.royeaerd@fulladsl.be), tel: 0486/031 131 - pedagogisch adviseur volwassenenonderwijs

📍 Wij zijn gevestigd op het volgende adres:

VONAC vzw

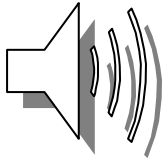
p/a VUB-IDLO - lokaal 3B204
Pleinlaan 2
1050 Brussel

☎ Ons algemeen telefoonnummer is: 02/629 21 51

📠 Faxen kan ook altijd op het volgende faxnummer: 02/629 36 36

💻 Meer en andere informatie (o.a. deze en alle vorige nieuwsbrieven) vind je ook op onze website: www.VOOP.be

Vragen? Opmerkingen? Geef ons gerust een seintje!

Kijken in de School

Kijken in de spiegel van de CVO's.

Johan Royeaerd

Pedagogisch Adviseur Volwassenenonderwijs

'Kijken in de school' belicht doorgaans één enkele school meer in detail. Of staat stil bij projecten of specifieke klemtonen die in één van onze scholen gelegd worden. Dit maal turen we naar drie scholen: de drie centra voor volwassenenonderwijs (CVO's) binnen onze koepel VOOP. En we kijken niet zomaar: we kijken letterlijk in de spiegel van de scholen. Zoals bekend start de doorlichting 'nieuwe stijl' - meer nog dan vroeger - vanuit de idee van zelfevaluatie. En dus startten de drie CVO's kort geleden een proces om zelf ook meer nadrukkelijk aan de slag te gaan met het kijken in de eigen spiegel. We geven jullie een idee van de eerste stapjes die in die richting gezet zijn...

Zelfevaluatie is geen simpel ding. Of misschien net wel? Het invullen van een vragenlijstje is snel gedaan en de verwerking neemt ook al niet te veel tijd. Maar wat halen we eruit? Vanuit welke ingesteldheid is het ingevuld? Hoe oprecht waren mensen? En hoe kan je bij jezelf evalueren wat je van jezelf niet beseft? Of hoe kan een school in de eigen spiegel kijken wanneer een deel niet zichtbaar is, of niet zichtbaar mag zijn?

Het meekrijgen van je mensen in een proces van zelfevaluatie is misschien een meer fundamentele zaak dan het kiezen van een optimaal instrument voor zelfevaluatie. Optimaal is al een moeilijke zaak: het is een foto, een momentopname. Maar we willen die foto toch zo realistisch mogelijk. Zou het anders zin hebben met verbetertrajecten aan de slag te gaan wanneer de inhoud van de zelfreflectie - en dus ook de uitkomst - bezwaard zijn door een gekleurde bril?

Er is de voorbije jaren veel gewerkt rond en veel gesleuteld aan zelfevaluatie binnen scholen. Vanuit academische middens zijn verschillende instrumenten ontwikkeld die de school een beeld geven van hoe ze bezig is met 'school maken'. Daarenboven vergelijken die instrumenten de scholen vaak met collega-scholen elders in het Vlaamse land, zodat je jezelf ook kan plaatsen in het hele plaatje van onderwijzend Vlaanderen. En toch... hoe goed die instrumenten ook in mekaar steken: ze blijken niet het verhoopte resultaat te geven. Dat hebben ook de makers zelf ondertussen ervaren. Een zelfevaluatie leidt niet tot het opstarten van verbetertrajecten. En uiteindelijk is en blijft het toch de bedoeling van dit 'spiegeltje kijken' dat we er zelf beter van worden, dat onze school optimaler functioneert, dat dit het leerproces bij onze leerlingen ten goede komt en misschien vooral dat dit ons hoogsteigen functioneren een duwtje in de rug geeft. Zeg nu zelf: uiteindelijk doen mensen alleen waar ze iets bij te winnen hebben, niet?

De vraag waarom de vertaalslag van zelfevaluatie naar actie niet gebeurt heeft grotendeels te maken met een onvoldoende actieve medewerking van het personeel. Het invullen van een vragenlijst kan makkelijk een ver van mijn bed show blijven, waar ik me verder niets hoef van aan te trekken. Actie opstarten betekent dat mensen zelf de voordelen gaan zien, gaan ervaren, en dat dus in eerste instantie voor hun eigen functioneren. Dus zijn er de laatste tijd pogingen ondernomen om alternatieven te vinden. Andere manieren van het opstarten van een proces van zelfevaluatie, waarin het actief meekrijgen van je personeel een meer centrale plaats krijgt. Ook binnen de CVO's hebben we ervoor geopteerd via deze 'strategie van de omweg' te starten: eerst kijken hoe we onze medewerking mee op de trein kunnen krijgen, en dan –samen- kijken welk traject we gaan afleggen om uiteindelijk aan te komen in het station waar we naartoe willen. En dit station is: een beeld krijgen van ons eigen functioneren als school.

Begin januari van dit jaar is daartoe een eerste opstart gemaakt. Op een opleidingsvoormiddag hebben we samen gekeken naar een viertal werkvormen die het makkelijker maken om je personeel actief mee te krijgen bij een zelfevaluatieproces. We lichten deze vier werkvormen hier even kort toe. Wat er dan verder mee gebeurt, is letterlijk een volgende stap.

Manier één noemt men nogal eens '*schaduw van leerlingen*'. Maar we zeggen er al direct bij dat dit evengoed kan gebeuren met leerkrachten of mensen van het ondersteunend personeel. Met schaduw wordt hier bedoeld dat een leerkracht een leerling een hele dag volgt in al zijn schoolse activiteiten. De leerkracht observeert hoe de leerling leert. Doel is vooral om vanuit een beter begrip van de beleving van de leerling veranderingen te kunnen aanbrengen die een stimulans zijn tot goed studeren. Deze observaties gebeuren volgens een eerder vast schema, zodat de resultaten ook onderling vergelijkbaar zijn.

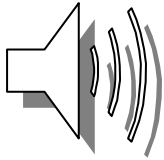
Manier twee is bekend onder de ietwat moeilijke naam '*collegiale visitatie*' of nog '*collegiale consultatie*'. Centraal idee hier is dat een team van één school verschillende bezoeken brengt aan een andere school, en op basis daarvan een rapport schrijft met adviezen, gebaseerd op consensus. Dit idee kan uitgebreid worden tot gemengde teams van meerdere scholen, en is in die zin een bruikbaar instrument wanneer uitwisseling en wederzijds leren binnen bv. een scholengemeenschap de doelstelling zouden zijn. Hier is het doel voornamelijk terugkoppeling te geven naar de collega's in het veld. De visitatie wordt gespreid over 2,5 dagen en volgt ook een stappenplan met procedures.

Derde manier is dat '*leraren leren van leerlingen*'. De idee hier is eenvoudig: leerlingen geven hun mening over de lessen van hun leerkracht. Die info kunnen de leerkrachten dan gebruiken als een vorm van zelfevaluatie om hun functioneren bij te sturen. Het initiatief gaat hier uit van de leerkracht zelf. Er wordt gewerkt met gestructureerde vragenlijsten, zodat ook hier een vergelijkbaar beeld ontstaat. Het systeem speelt ook zinvol in op de groeiende leerlingenparticipatie. De conclusies zijn wel leerkrachtspecifiek en zeggen dus minder over de school als geheel.

Manier vier tenslotte noemt men nogal eens '*actieonderzoek*'. Hier vertrekt men ook van individueel initiatief van personeelsleden. Bedoeling is om bepaalde aspecten van de werking van de school, die de betrokken leerkracht prioritair vindt, nader te onderzoeken. De leerkracht kiest dus zelf welk aspect hij onder de loep zal nemen. Omdat hij dit zelf be-

langrijk en dringend vindt, want dat zijn prioriteiten, zal hij er ook zo goed mogelijk werk van maken om tot verbetervoorstellen te komen. De manier van werken kan de medewerker zelf kiezen. Afhankelijk van het onderwerp kan die inderdaad sterk verschillend zijn. Al bij al een motiverende manier van werken, waardoor punten, die anders misschien niet de nodige aandacht krijgen, toch meegenomen worden.

Er zijn natuurlijk nog wegen die naar Rome leiden, en zo zijn er nog zinvolle en goed werkende instrumenten voor zelfevaluatie. Maar deze vier laten toe op een andersoortige manier met je personeel een proces van zelfevaluatie op te starten. Natuurlijk: het is maar een start. Maar goed begonnen is half gewonnen. En staat er niet ergens geschreven: zelfs een reis van duizend mijlen begint met de eerste stap? Hoe het verder gaat lopen binnen de CVO's weten we momenteel zelf nog niet. De kristallen bol is ook ons voorrecht niet. Maar we zijn blij dat we vertrokken zijn. En de rest? Leren we niet door te gaan in plaats van door aan te komen? Of staat er niet evenzeer zo mooi geschreven: de weg is wijzer dan de wegwijzer...

Januari thema

Aandacht voor actieonderzoek als middel tot interne kwaliteitszorg.

Mike Vrijsen
Pedagogisch adviseur

Sedert een tiental jaren begeleid ik studenten uit de academische lerarenopleiding bij het opzetten en uitvoeren van een actieonderzoek tijdens hun oefenstage. Nadat de studenten afstuderen hoor ik haast niets meer over het verder aanwenden van actieonderzoek bij de verdere ontwikkeling van hun eigen professionele handelen of als een middel van interne kwaliteitszorg op de school waar ze tewerkgesteld zijn. Jammer.

Groot was mijn genoegen om op een nascholing op de UA na een theoretische uiteenzetting over actieonderzoek, twee directies aan het woord te horen over hoe actieonderzoek in hun scholen als een vorm van interne kwaliteitszorg wordt aangewend. Het betrof het SIGO (Sint-Godelievecollege Gistel-Eernegem) en het PITO (Provinciale school voor technisch en beroepsonderwijs) met respectievelijk 1000 en 1400 leerlingen.

In het SIGO wordt de kwaliteitszorg door iedereen gedragen. Elke medewerker is op basis van zelfevaluatie, verantwoordelijk voor de kwaliteit van het eigen functioneren. Het opzetten en doorvoeren van actieonderzoek is hierbij een verplicht onderdeel van het driejarig begeleidingstraject voor nieuwe leraren. Tijdens vijf interne vormingssessies worden de principes en methoden van actieonderzoek aangereikt. Deze sessies zijn:

1. Intro: kwaliteitszorg op SIGO
2. Wat is actieonderzoek: basisideeën en onderzoeksvraag
3. Wat is actieonderzoek: observeren en feedback verzamelen
- 4 en 5: Ervaringen uitwisselen en opvolging van het proces

De leraren worden bewust gemaakt van verdere professionalisering gebaseerd op zichzelf evalueren en bijsturen. De leraren nemen kennis van het 'continuous movement guarantees stability'-principe waar de school van uitgaat. Concreet betekent dit dat de leraar verantwoordelijk wordt gesteld voor de uitvoering van een actieonderzoek in de eigen klaspraktijk en hij kan hierbij beroep doen op een procesbegeleider. De leraar hoeft geen verantwoording af te leggen over de keuze van het thema van het actieonderzoek ook al lijkt het onderwerp triviaal in de ogen van de begeleider.

In het PITO is men ervan overtuigd dat alle ontwikkeldoelen te maken hebben met het verbeteren van vaardigheden van leraren en begeleiders. Actieonderzoek wordt beschouwd als een uitgelezen middel om dit te bereiken. Het is een strategie waarmee leraren, op basis van actie en reflectie over de praktijk van het dagelijks handelen, zichzelf kunnen professionaliseren. Om dit te realiseren werd in het PITO een stuurgroep opgericht die met verschillende groepjes leraren samenwerkt. De bedoeling is op basis van individueel uitgevoerd actieonderzoek en met de steun van collega's te komen tot een open participatief leerklimaat.

Uiteraard zijn vele beleidsmatige en organisatorische vragen te stellen aan de directies van beide scholen. Misschien is het niet zo belangrijk dit precies te weten. Elke implementatie is immers afhankelijk van de eigen schoolse context en valt niet zomaar van een andere school te kopiëren. Het punt is dat deze beide scholen op hun eigen manier en tot hun tevredenheid - tenslotte zijn zij bereid hierover te rapporteren - er in slagen om via actieonderzoek hun interne kwaliteitszorg te realiseren. Wat mij wel belangrijk lijkt voor de implementatie van actieonderzoek op school is kennis te maken met de uitgangspunten van actieonderzoek, de ontwikkeling van typische onderzoeksvaardigheden maar vooral creativiteit en overtuigingskracht opbrengen om actieonderzoek in de context van de eigen school te kunnen implementeren.

In het voorgaande heb ik het belang van 'context' belicht bij het instellen van actieonderzoek. In de volgende paragraaf geef ik aan hoe ik actieonderzoek aanbreng binnen mijn specifieke context en neem de gelegenheid te baat om enkele methodologische uitgangspunten te formuleren nl.: 'de eis tot explicitering', 'het principe van triangulatie, 'de betrokkenheid bij actieonderzoek' en 'de uitbreiding van het begrip: probleem'.

Actieonderzoek in context

In mijn eigen praktijk maak ik de studenten in de academische lerarenopleiding duidelijk dat actieonderzoek een vorm is van praktijkonderzoek met een eigen onderzoeksmethodologie. Hierbij moet ik rekening houden met het feit dat deze studenten een klassieke wetenschappelijke opleiding hebben genoten en op basis hiervan bezorgd zijn om betrouwbaarheid en validiteit en uiteindelijk generaliseerbaarheid van het onderzoek dat van hun wordt gevraagd. Actieonderzoek heeft echter eigen methodologische uitgangspunten en principes. Zo is actieonderzoek, in tegenstelling tot de klassieke uitgangspunten van wetenschappelijk onderzoek, niet waardenvrij. Sommige auteurs gaan zo ver te stellen dat alle wetenschappelijk onderzoek in wezen waardegebonden is. Veel eerlijker en leerzamer is het expliciteren van de waarden onderliggend aan het onderzoek. Dit kan als de onderzoeker in zijn rapportering duidelijk de onderliggende waarden en de context van het onderzoek duidelijk aangeeft. In actieonderzoek is dit gekend als de 'eis tot explicitering'. De actieonderzoeker ligt dus niet wakker van het formuleren van algemeen geldende wetmatigheden, maar van het oplossen van concrete contextgebonden praktijkproblemen. Het antwoord, via actieonderzoek, op deze problemen is dus contextafhankelijk en kan dus niet zomaar ggeneraliseerd worden. Toch levert actieonderzoek in mijn praktijk zeer interessante en inspirerende verslagen op, al is het maar ten gevolge van een hoge mate van herkenbaarheid van de aangesneden problematieken. De mate waarin collega's zich herkennen in de problematiek, de diepgang van de analyse, de grondigheid van de getoetste oplossingen en de bijwijlen verbluffende verworven inzichten, zijn kwaliteitskenmerken van goed uitgevoerd actieonderzoek.

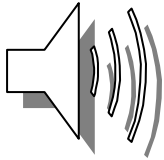
Zoals het begrip validiteit wordt betrouwbaarheid niet, zoals in klassiek onderzoek, op een meettechnische wijze benaderd. Binnen actieonderzoek, waarbij 'zelfevaluatie' slechts één aspect van het onderzoeksproces is, wordt de betrouwbaarheid van de verzamelde gegevens, waaruit de conclusies van het actieonderzoek zullen worden getrokken, in de hand gehouden door het toepassen van het 'principe van triangulatie'. Dit principe verduidelijk ik aan de studenten door te verwijzen naar de inspanningen van een advocaat die voor een rechtbank door het aanbrenge van verschillende congruente getuigenissen (triangulatie) gebeurtenissen tracht hard te maken...

Een tweede punt waar de studenten verbaasd over zijn is dat er in actieonderzoek niet gesproken wordt over 'proefpersonen' en dat het doel van het onderzoek, van meet af aan, voor alle betrokkenen duidelijk is. Dit in tegenstelling tot veel onderzoek in de psychologie waar proefpersonen slechts na het onderzoek tijdens een 'debriefing' op de hoogte gebracht worden van de ware toedracht van de experimentele situatie. In actieonderzoek zijn alle betrokkenen van in het begin van het onderzoek medeonderzoekers met een duidelijke stem in het hele onderzoeksproces.

Binnen een klascontext kunnen de leerlingen medeonderzoekers zijn en de onderzoeksvraag kan samen met hen worden geformuleerd. Uit mijn praktijkervaring en op basis van de rapporteringen van studenten blijkt dat leerlingen die deelnemen aan een actieonderzoek en dus 'au sérieux' genomen worden, dit erg weten te appreciëren. Bovendien blijkt dat actieonderzoek ook een emancipatorische effect heeft. Leerlingen ervaren in vivo samen met de leraar dat zelfs emotioneel geladen problemen op een 'positivistische wijze' benaderd en opgelost kunnen worden.

Een derde punt is het uitbreiden van het begrip 'probleem', het uitgangspunt voor actieonderzoek. Sommige studenten beweren dat hun oefenstage heel vlot verloopt, dat er zich geen problemen stellen en dat dit door de klasmentor wordt beaamt. Er is dus volgens hen geen behoefte aan actieonderzoek. Deze studenten ontkomen uiteraard niet aan mijn vraag om een beschrijving te geven van hoe goed het dan wel op de stageplaats gaat bovendien maak ik hen duidelijk dat 'door de lat te verleggen', door een volgende ontwikkelingsstap voor de klas te plannen er een 'probleem kan wordt gecreëerd'. Een probleem hoeft dus niet een probleem te zijn in de enge betekenis van het woord maar kan een uitdaging of een ambitie inhouden...

Uit dit kort personalistisch opgevat stukje over actieonderzoek als middel tot interne kwaliteitszorg, blijkt dat deze benadering erg verschillend is van traditioneel pedagogisch onderwijsonderzoek. Dit sluit aan bij wat Hopkins (2001) stelt nl. dat: 'perhaps the most unfortunate aspect of traditional educational research is that it is extremely difficult to apply its findings to classroom practice'. Het is dus noodzakelijk het heft in eigen handen te nemen en op een nuchtere wijze eigen onderwijs en waarom niet het eigen schoolbeleid, te onderzoeken, bijvoorbeeld als lid van een 'research community'. Op basis van mijn praktijkervaring kan ik stellen dat deze benadering voor verdere professionele ontwikkeling en interne kwaliteitszorg erg zinvol is gebleken.

Prikbord

Deze rubriek staat open voor eenieder die zich geroepen voelt iets te vragen, te suggereren, op te merken, te informeren...

Parc Paradisio

Trouw aan haar educatieve roeping “ zoo van de toekomst”, heeft Paradisio een reeks pedagogische programma’s ontwikkeld en dit vanaf het niveau van de kleuterschool tot het middelbaar onderwijs. Je kan je klas begeleiden op eigen initiatief en in alle vrijheid, met behulp van de pedagogische dossiers. Deze dossiers zijn eenvoudig en volledig; ze zijn ook te downloaden op de website van het park. Leerkrachten kunnen ook beroep doen op de animatoren en kiezen voor een pedagogische animatie, aangepast aan elke leeftijd. De zoo van de toekomst legt accenten op verschillende basisvaardigheden, als observeren, hypothesen opstellen, rangschikken en besluiten trekken.

🔔 Meer informatie vind je op www.paradisio.be

Alles op het spel

Centrum Informatieve Spelen vzw (C.I.S.) kiest resoluut voor ‘spel’ als vormingsmiddel. Het C.I.S. heeft jarenlange ervaring in het ontwikkelen, het produceren, het begeleiden en het verspreiden van informatieve spelen.

Door middel van informatieve spelen wil het C.I.S. kinderen, jongeren en volwassenen informeren over en sensibiliseren voor maatschappelijk belangrijke onderwerpen zoals seksualiteit, wereldhandel, democratie, sociale vaardigheden, diversiteit,...

De keuze voor spel ligt voor de hand. Uit onderzoek en ervaring blijkt dat jongeren en volwassenen informatie uit een spel beter onthouden en bovendien beter verwerken en begrijpen.

🔔 Voor meer informatie hun spelaanbod, spelbegeleiding en E-zine kan je terecht op www.spelinfo.be, Naamsesteenweg 130 te 3001 Leuven; tel: 016/22 25 17 of cis@spelinfo.be.

Sig

Sig bevordert de levenskwaliteit van personen met functioneringsproblemen en hun omgeving via inclusie en integratie.

- Levenskwaliteit duidt op gevoelens van voldoening en welzijn die iemand in zijn leven ervaart en op de mate waarin hij ambities en wensen kan waarmaken.
- Functioneringsproblemen kunnen zich voordoen in de verstandelijke, zintuiglijke, motorische, emotionele of psychosociale ontwikkeling en/of op het gebied van communicatie, leren en gezondheid. Sig focust op de mogelijkheden, ondanks de handicap, beperking of stoornis.
- Inclusie en integratie zijn elkaar aanvullende begrippen. Inclusie duidt op de inspanningen waarvoor de samenleving in al haar geledingen verantwoordelijk is. Integratie duidt op de inspanningen die een persoon en zijn directe omgeving zelf leveren.

De dagelijkse realiteit stelt echter grenzen aan de realisatie van dit ideaal. Sig maakt zich sterk in het verleggen van deze grenzen en zet daarom gespecialiseerde krachten en werkvormen in om de maatschappij te sensibiliseren, om participatie te stimuleren, om ontmoeting te creëren en om de expertise en competentie te verhogen. Het doelpubliek bestaat uit individuele burgers, organisaties uit het maatschappelijke middenveld en deskundigen werkzaam in de gezondheids-, welzijns- en onderwijssector.

🔔 Meer informatie over hun docudienst, publicaties en vormingen vind je op www.sig-net.be

Website van BIS

Leerkrachten die op zoek zijn naar lesmateriaal kunnen voortaan ook terecht op een nieuwe subsite van KlasCement: www.klascement.net/bis. Deze site bundelt het cursusmateriaal van BIS, het vroegere afstandsonderwijs van de Vlaamse Overheid. BIS werd afgebouwd maar het materiaal kan gratis ingezet worden voor onderwijsdoeleinden.

Op deze site vindt men cursussen met computeractiviteiten en syllabi. Het materiaal mag herwerkt worden, dus men kan ook aan de slag met fragmenten, illustraties of audiobeelden uit de cursussen.

Voor dit materiaal geldt een *creative commons*-licentie. Dit is een flexibele licentie waardoor men dit materiaal mag gebruiken of bewerken voor niet-commercieel gebruik. Men is er wel aan gebonden om de bron te vermelden.

Op de website vindt men enkel het materiaal van BIS. Er wordt geen begeleiding, ondersteuning of herwerking meer voorzien.

🔔 Meer informatie vind je op www.klascement.net/bis of bij carolien.ackaert@ond.vlaanderen.be, tel: 02/553 96 21.

"Jij hoort er niet bij"

Kif Kif presenteert : Jij hoort er niet bij – Een wedstrijd digital storytelling.

Zijn je leerlingen tussen 12 en 21? Dan maken ze kans om één van de fantastische geldprijzen te winnen! Wat moet je daar voor doen? Stuur ons simpelweg hun digitaal verhaal over een ervaring die hen het gevoel gaf ergens niet - of juist wel - bij te horen (bv. thuis, school, jeugdvereniging, sportclub, discotheek, ...) en wie weet behoren ze wel tot de winnaars!

De winnende digitale verhalen zullen worden gebundeld op een DVD die zal worden opgenomen in het interculturele lessenpakket 'Jij hoort er niet bij. Een digitaal verhaal.' Dit lessenpakket zal door Kif Kif kosteloos ter beschikking worden gesteld van het Nederlandstalige onderwijs. Verder zullen de winnende inzendingen eveneens worden opgenomen op de websites www.jijhoorternietbij.be en www.digitaalverhaal.be.

🔔 Hoe je zelf een digitaal verhaal maakt kom je te weten op de website www.jijhoorternietbij.be, waar je ook alle verder informatie over deze wedstrijd kan terugvinden.

Humor en onderwijs

Abonnementenservice

Iedereen waar we aan dachten heeft een exemplaar van deze nieuwsbrief in de bus gekregen. Toch zullen er geïnteresseerden tussen de mazen van het geheugen geglipt zijn. Vergeef het ons en wees niet boos; laat ons gewoon even weten wie ook nog graag een exemplaar wil ontvangen en we sturen graag dit en alle andere komende nummers op!

Contacteer Katty: tel: 02/629 21 51

fax: 02/629 36 36

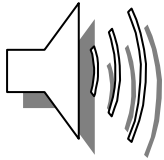
E-mail: keliias@vub.ac.be

Adres : **VONAC vzw**

P/a VUB/IDLO, lokaal 3B204

Pleinlaan 2

1050 Brussel

Agenda¹

Geweld begint waar respect eindigt

'Geweld begint waar respect eindigt' is het jaarthema van de vzw Zinloos Geweld. Van **1 april tot 15 mei 2009** loopt de jaarlijkse campagnemaand. Scholen, organisaties, verenigingen, stedelijke instellingen en individuele projecten geven die gestalte.

Wil u met uw school opnieuw of voor het eerst deelnemen met een opbrengstactiviteit, een geplande activiteit die kadert binnen het thema ... Laat dat dan uiterlijk 30 januari weten via info@zinloosgeweld.net. Meer gegevens volgen later, meld nu u uw school alvast aan.

Bron: Schooldirect, 21/01/09.

🔔 Meer informatie over de vzw Zinloos Geweld <http://www.zinloosgeweld.net>

Natuurleerpaden maken met De Vroente

Wegens het grote succes in 2008 wordt de vorming 'Natuurleerpaden maken in de eigen omgeving' herhaald in 2009.

Op 7 maart 2009 kan je deelnemen aan deze intensieve praktijkgerichte trainingsdag met als resultaat een zelf ontworpen natuurleerpad. Vertrekkend van een praktijkvoorbeeld, een lijstje van aandachtspunten voor een evenwichtig samengesteld leerpad en de creativiteit van de deelnemers zelf, kom je tot een geslaagd eindproduct. Deze oefening zal je bovendien voldoende bagage meegeven om nadien zelf aan de slag te gaan rekening houdend met volgende gegevens:

- Een creatieve manier vinden om in de eigen omgeving, bos of park de natuur te verkennen.
- De kinderen zo actief mogelijk betrekken bij zowel natuurbeleving als natuurstudie.

🔔 Naargelang het aantal deelnemers, zal de groep gesplitst worden volgens de leeftijd waarvoor het leerpad gemaakt wordt. Gelieve bij inschrijving aan te geven voor welke leeftijd u een natuurleerpad wil ontwikkelen (<6j ; 6 tot 12j ; >12j).

Tijdstip: 10u00 - 16u00

---

¹ In deze rubriek is het niet onze bedoeling het totale aanbod van nascholingen, lezingen, cursussen, enz in Vlaanderen weer te geven. De selectie gebeurt volledig ad random, zonder wie of wat dan ook te willen bevoordelen of benadelen.

Prijs: gratis!

Inschrijven verplicht vóór 28 februari 2009.

🔔 Naargelang het aantal deelnemers, zal de groep gesplitst worden volgens de leeftijd waarvoor het leerpad gemaakt wordt. Gelieve bij inschrijving aan te geven voor welke leeftijd u een natuurleerpad wil ontwikkelen (<6j ; 6 tot 12j ; >12j).

🔔 Meer en andere informatie kan je bekomen bij Sofie Regniers, Natuureducatiecentrum 'De Vroente' Putsesteenweg 129, 2920 Kalmthout, tel. +32-(03)-6201834, fax +32-(03)-6201835 of sofie.regniers@lne.vlaanderen.be - <http://www.devroente.be>.

Centrum Nascholing Onderwijs

Het Centrum Nascholing Onderwijs (Universiteit Antwerpen) organiseert de volgende maanden een aantal cursussen voor leerkrachten.

🔔 Inschrijvingen en inlichtingen: UA-CNO, Universiteitsplein 1, 2610 Wilrijk, tel. 03 820 29 60, fax 03 820 29 57, cno@ua.ac.be.

🔔 Ons cursusaanbod en inschrijvingsformulier zijn ook online beschikbaar op <http://www.ua.ac.be/cno>

IDLO

Het Interdisciplinair Departement LerarenOpleiding (IDLO) van de Vrije Universiteit Brussel voorziet tijdens het tweede semester een ruim aanbod van nascholingen en verschillende navormingsactiviteiten, waaronder de welbekende mentorendagen en -opleidingen en de inmiddels befaamde jaarlijkse IDLO-studiedag, die dit jaar op 8 mei '09 plaatsvindt..

🔔 Meer informatie vind je op: <http://www.vub.ac.be/IDLO/>

